

Saida *Aoulad Baktit*

Islamitisch geestelijk verzorger Radboud UMC Nijmegen

Opvattingen van
Marokkaanse en
Islamitische ouderen
over waardig oud
worden, ziekte en
waardig sterven

Inhoudsopgave

- Geschiedenis
- Definitie en cijfers; Oud, ouder en oudst
- Waardig oud worden
- Ziekte en ouderdom
- Waardig sterven

Marokkaanse gezantschap in Den Haag in 1659.

De ambassadeur (tweede van rechts)

Marokkanen in Nederland :

- ❑ Eerste ambassadeur in Nederland: Al eeuwen lang maakten joden deel uit van de Marokkaanse samenleving. De eerste ambassadeur van Marokko in Nederland in 1609 was Samuel Pallache. Hij was een Marokkaanse jood. Hij vertegenwoordigde Marokko. Hij werd begraven op de nieuwe joodse begraafplaats in Ouderkerk aan de Amstel. Prins Maurits, die Holland toen regeerde, was bij de begrafenis.
- ❑ 50 jaar immigratie: van tijdelijk tot ... hier blijven en begraven worden.

1969-2019
50
JAAR

MAROKKAANSE
MIGRATIE IN NEDERLAND

Foto: Compaxo Vleeswaren in Gouda

Boekpresentatie - Reizende foto-expositie - Netwerkbijeenkomsten
Lezingen en Dialoogbijeenkomsten

Marokkaanse
Migratie

jaar

FOTO-EXPOSITIE

'50 JAAR MAROKKAANSE MIGRATIE'

De familie Azarkan in 1979

Abdellah Laâguili uiterste rechts, in 1980

Oud zijn

- Twee standaarddeviaties boven het gemiddelde?
- In de ogen van mijn broertje, was ik op mijn 25e al oud.
- De poes van buurvrouw die ca. 13 jaar is.
- Als mensen in het openbaar vervoer gaan opstaan in het openbaar vervoer.
- Vrouw op 45e levensjaar moeder geworden.

Betekenis van oud

The screenshot shows the Van Dale website interface. At the top left is the 'van Dale' logo. To its right are the words 'Taalpodium' and 'Gratis woordenbo'. Below the logo is a search bar containing the word 'oud'. To the right of the search bar is a red circular icon with a white 'D'. Below the search bar is a list of 24 numbered items, each representing a different meaning of the word 'oud'. The items are: 1) Afgedragen, 2) Afgeleefd, 3) Afgetrapt, 4) Aftands, 5) Antiek, 6) Bedaagd, 7) Bejaard, 8) Bekende architect, 9) Belegen, 10) Beschimmeld, 11) Bouwvallig, 12) Drank, 13) Ex, 14) Gewezen, 15) Grijs, 16) Kaduuk, 17) Klassiek, 18) Lang geleden, 19) Lang geleefd, 20) Muf, 21) Nederlands architect, 22) Nederlandse (oud) politicus, 23) Nederlandse architect, 24) Nederlandse ...

Betekenis 'oud'

Je hebt gezocht op het woord: oud.

oud (bijvoeglijk naamwoord, bijwoord) zie **ouwe**

- 1 van de genoemde leeftijd: *ik ben dertig jaar oud*
- 2 (van personen) al lang in leven (tegenstelling: jong): *oude mense elkaar* die elkaar al lang kennen en amicaal met elkaar omgaan; ... verstandig genoeg zijn of voldoende levenservaring hebben on
- 3 (van dingen) al lang bestaand (tegenstelling: nieuw): *een oud hui*
- 4 voormalig, ex-: *oud-leerling, oud-officier, oud-strijder*

OUD

1) Afgedragen 2) Afgeleefd 3) Afgetrapt 4) Aftands 5) Antiek 6) Bedaagd 7) Bejaard 8) Bekende architect 9) Belegen 10) Beschimmeld 11) Bouwvallig 12) Drank 13) Ex 14) Gewezen 15) Grijs 16) Kaduuk 17) Klassiek 18) Lang geleden 19) Lang geleefd 20) Muf 21) Nederlands architect 22) Nederlandse (oud) politicus 23) Nederlandse architect 24) Nederlandse ...
Gevonden op <http://www.mijnwoordenboek.nl/puzzelwoordenboek/OUD/1>

oud

•"(van mensen)" van hoge leeftijd. •"(van voorwerpen)" al lange tijd bestaand, **versleten**. •de vorige.
Gevonden op <http://nl.wiktionary.org/wiki/oud>

Oud

Let op: Spelling (deels) uit 1864: [bijvoeglijk naamwoord] (-er, -st), eenigen tijd geduurd -, bestaan -, geleefd hebbende; niet jong, bejaard, op jaren; voormalig, gewezen; versleten; voorheen bestaan hebbende; antiek, uit de oudheid; mijn -e heer, mijn vader; stok-, in zeer hoogen ouderdom; hoe - is hij? hoeveel levensjaren telt hij? hoe ...
Gevonden op http://www.dbnl.org/tekst/cali003nieu01/cali003nieu01_0018.htm

Wanneer spreekt men van 'oud'?

- ❑ Onderscheid gemaakt in 3 dimensies:
 - Chronologie
 - Verandering in sociale rol
 - Verandering in mogelijkheden

- ❑ Leeftijd met pensioen (60 – 65 jaar)

- ❑ Volgens VN is sprake van “de oudere populatie” bij 60+ jaar

Cijfers

❑ Nederland

- Leeftijd 42 jaar
- Levensverwachting 79 jaar (mannen), 83 jaar (vrouwen)
- Ouderen 14,9 % van de bevolking

❑ Marokko

- Leeftijd 27 jaar
- Levensverwachting 75 jaar (mannen), 80 jaar (vrouwen)
- Ouderen 6% van de bevolking

❑ Verwachting aantal ouderen in Marokko:

- 2016: ~ 6% (2.500.00)
- 2050: ~ 25 % (11.000.000)

Percentage 60+ in 2015, 2030, en 2050

Africa

	2015	2030	2050
Ghana	5.3	6.5	9.7
Malawi	4.9	4.6	7.6
Mauritius	14.7	23.3	30.6
Morocco	9.6	15.1	23.4
Mozambique	5.1	5.2	6.2
Nigeria	4.5	4.8	6.3
Rwanda	4.5	6.3	12.0
South Africa	7.7	10.5	15.4
Tanzania	4.8	5.2	7.2
Uganda	3.8	3.7	6.0
Zambia	4.3	4.1	6.6

Latin America and the Caribbean

	2015	2030	2050
Argentina	15.1	17.5	23.6
Bolivia	9.2	11.4	17.0
Brazil	11.7	18.8	29.3
Chile	15.7	23.7	32.9
Colombia	10.8	18.3	27.6
Costa Rica	12.8	20.5	30.4
Dominican Republic	9.7	14.2	21.1
Ecuador	9.9	14.5	21.8
El Salvador	11.5	15.8	24.1
Guatemala	7.0	8.6	14.2
Honduras	7.2	10.7	19.5
Mexico	9.6	14.9	24.7
Nicaragua	7.8	12.5	23.4
Panama	10.9	16.2	23.5
Paraguay	9.0	12.0	18.3
Peru	10.0	14.7	23.2
Uruguay	19.1	22.1	27.5
Venezuela	9.4	14.8	21.9

Asia-Pacific

	2015	2030	2050
Afghanistan	4.0	5.1	9.0
Bangladesh	7.0	11.5	21.5
Cambodia	6.8	10.4	17.6
China	15.2	25.3	36.5
Cyprus	18.0	23.7	33.2
India	8.9	12.5	19.4
Indonesia	8.2	13.2	19.2
Iraq	5.0	5.8	8.8
Japan	33.1	37.3	42.5
Jordan	5.4	8.6	15.8
Kyrgyzstan	7.1	11.3	16.1
Lao PDR	6.0	8.1	14.7
Mongolia	6.4	11.9	21.1
Nepal	8.6	10.8	17.9
Pakistan	6.6	8.4	12.9
Philippines	7.3	10.3	14.0
South Korea	18.5	31.4	41.5
Sri Lanka	13.9	21.0	28.6
Tajikistan	5.0	8.6	13.2
Thailand	15.8	26.9	37.1
Turkey	11.2	17.0	26.6
Vietnam	10.3	17.5	27.9
West Bank & Gaza	4.5	6.2	10.4

Western Europe, North America and Australasia

	2015	2030	2050
Australia	20.4	24.6	28.3
Austria	24.2	32.4	37.1
Belgium	24.1	29.5	32.6
Canada	22.3	29.4	32.4
Denmark	24.7	29.4	29.9
Finland	27.2	31.5	32.4
France	25.2	29.9	31.8
Germany	27.6	36.1	39.3
Greece	27.0	33.2	40.8
Iceland	19.2	25.8	30.9
Ireland	18.4	24.4	31.0
Israel	15.8	18.1	21.9
Italy	28.6	36.6	40.7
Luxembourg	19.1	24.7	29.0
Malta	25.6	30.4	36.2
Netherlands	24.5	32.0	33.2
New Zealand	20.3	27.0	29.4
Norway	21.8	26.2	29.5
Portugal	27.1	34.7	41.2
Spain	24.4	33.5	41.4
Sweden	25.5	28.6	29.6
Switzerland	23.6	30.6	34.5
United Kingdom	23.0	27.8	30.7
USA	20.7	26.1	27.9

Source: UNDESA Population Division, *World population prospects: the 2015 revision*, DVD Edition, 2015

Waardig oud worden

- Je wordt wel ouder maar niet gouwer
- Wat is een “goeie” oude dag?
- Ouderdom wordt vaak geassocieerd met:
 - **aftakeling**
 - **afhankelijkheid**
 - het besef van **sterfelijkheid**

Waardig oud worden

Aristoteles & emoties en ouder worden

- Het beleven van emoties behoort tot de menselijke aard ('iedereen kan het').
- Aristoteles: begeerte, woede, angst, durf, afgunst, vreugde, liefde, haat, verlangen, wedijver, medelijden ('alle sensaties die gepaard gaan met genot of pijn')
- Emoties zijn niet per definitie 'goed' of 'slecht'
- Morele oordeelsvorming: centraal staat de wijze waarop met de emotie wordt omgegaan. (karaktervorming)

Arthur Ashkin – oudste Nobel prijswinnaar

- ❑ Op 98-jarige leeftijd is hij nog regelmatig bezig met wetenschappelijke projecten en experimenten in zijn kelder.
- ❑ “Ashkin is tinkering with his next invention, one he believes will win him another Nobel. He thinks these will one day make a cheap solar-energy solution that will “save the world.”
- ❑ Ashkin’s levenskracht is waarom zijn geest scherp is.
- ❑ “superagers”: 65+ met geheugen van 25-jarige
- ❑ Rode draad:
 - nieuwsgierigheid
 - ijverigheid om problemen op te lossen

Zorgen om het oud worden

□ Enquête (UK)

- Zorgen maken om het ouder worden = 58 %
- Geheugenverlies = 56 %
- Ziekten = 54 %
- Fysieke aftakeling = 54 %
- Bang om eenzaam te worden = 54 %
- Bang niet voor zichzelf te zorgen = 52 %

Ouderdom

- Allah is het die jullie eerst in zwakte schiept, dan geeft Hij na de zwakte kracht en dan geeft Hij na de kracht **zwakte en grijs haar**. Hij schiept wat hij wil en Hij is de wetende, de vrijmachtige.

Soera 30- De Romeinen – Ar Rum, vers 54

- Hij zei: “Verkondigen jullie mij goed nieuws nu de **ouderdom** mij al getroffen heeft? Wat goed nieuws verkondigen jullie dan?”

Soera 15-Het Rotsachtige Pad - Al Hijr, vers 54 en 55

De miskende gunsten

- ❑ De Profeet (vzmh) leert in de overleveringen om goed om te gaan met de indeling van tijd. “Benut vijf (zaken) vóór vijf (andere zaken): je **jeugd** vóór je **ouderdom** en je **gezondheid** vóór je **ziekte** en je **rijkdom** vóór je **armoede** en je **vrije tijd** vóór je **bezigheid** en je **leven** vóór je **dood**.”
- ❑ Gezondheid: Men waardeert deze pas als men niet meer gezond is. Een groot deel van de mensen let niet op de bescherming van zijn of haar gezondheid. Steeds meer mensen lopen ernstige ziekten op, vanwege een slechte voeding of levensstijl.

Ziekte is een beproeving

- Is geen straf (vergelding) van God / Allah
- De Profeet Mohammed (vrede zij met hem) zei: **“Geen ellende en ziekte treft de moslim, noch zorg, verdriet, schade of pijn, en zelfs geen doorn die hem prikt, of Allah zal vanwege dit enkele zonden van hem kwijtschelden.”**
- Is een waarschuwing; Weet wie je bent !
Waardeer je gezondheid ! Vergeet de zieken niet !

Zoek hulp bij ziekte

❑ De Profeet Mohammed (vrede zij met hem) zelf drong er bij de mensen op aan om “medicijnen in te nemen tegen hun ziektes, aangezien mensen in die tijd dit met veel tegenzin deden. Hij zei ook: **“God creëerde geen ziekte, zonder er een geneesmiddel voor in te stellen, behalve voor ouderdom. Wanneer het tegengif is ingebracht, zal de patiënt beter worden als God het wil.”**

❑ De koran verwijst naar de arts en de deskundigen:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

Vraagt daarom aan degenen, die de vermaning bezitten als gij het niet weet”

Soera 16 - Al-Nahl, De Bij, vers 43

De Profeet (vz mh) bezocht eens iemand die ziek was en zei: "Stuur mij een dokter voor hem!" En de zieke man zei: "O Boodschapper van Allah, ben jij dat die dat zegt?" En hij antwoordde: "Ja zeker!"

❑ وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

Geeft bijdragen op Gods weg en **stort jullie niet eigenhandig in de ondergang**, en doet goed. Allah bemint hen die goed doen

Soera 2 – Al-Baqarah – De Koe, vers 195

Het bezoeken van zieken

□ Metgezel Abu Huraira (ra) verhaalt ons dat de profeet Mohammed (vz mh) heeft gezegd:

“Allah zal zeggen op de Dag des Oordeels: “O zoon van Adam, Ik was ziek en jij bezocht Me niet.” Hij (de zoon van Adam) zal zeggen: “O Heer, hoe had ik U moeten bezoeken terwijl U de Heer der Werelden bent?” Allah zal zeggen: “Wist jij niet dat Mijn dienaar die-en-die ziek was en jij bezocht hem niet? Wist jij niet dat als jij hem had bezocht dat jij Mij bij hem aangetroffen had.”

□ Het verklaard waarom zieke moslimpatiënten veel bezoek krijgen gedurende hun opname in een ziekenhuis.

Bijbel over ouderdom

☐ Teken dat God bij je is – een zegen

☐ Verlieservaring

- Prediker 12, 1 'Gedenk daarom je schepper in de dagen van je jeugd – voordat de slechte dagen komen en de jaren naderen waarvan je zegt: In deze jaren vind ik weinig vreugde meer.'

☐ Bron van wijsheid

- Spreuken 16, 31 'De ouderdom is een prachtige kroon, je vindt hem op de weg van de rechtvaardigheid'.
- Psalm 71,18 'Nu ik oud en grijs ben, verlaat mij niet, o God, zodat ik het nageslacht, elk nieuw kind, kan verhalen van de macht van uw arm.'

Omgang met ouderen in de islam

- De islam is een geloof waar de familie, het gezin en met name de ouders speciale aandacht krijgen: je moet ze liefhebben, tolereren in tijden van onenigheid en boven alles respecteren en zorg voor hen dragen.
- Het 'respect voor ouderen'
- Het is belangrijk dat de oudere zich niet tot last voelt of zich schuldig voelt omdat men verzorgd wordt: dit moet dus stil, ongevraagd gebeuren.

Beleving van ouder worden

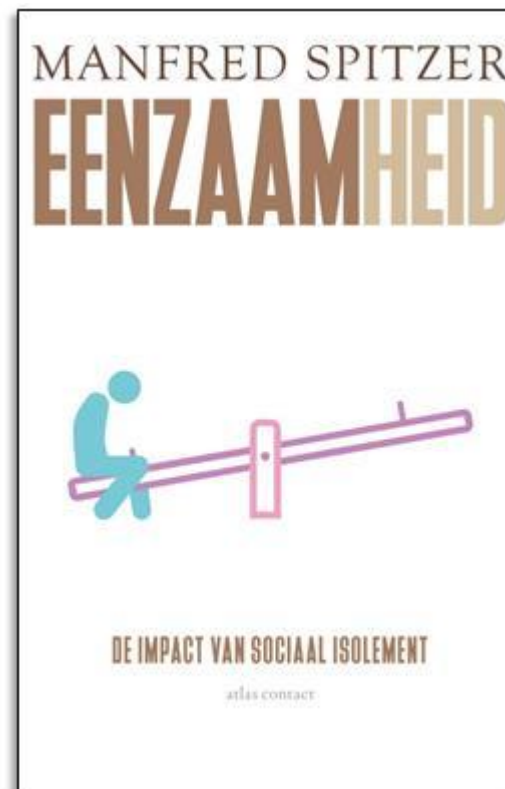
- ❑ Weinig sociaal leven voor oudere moslims
 - meer eenzaamheid
 - meer depressie

- ❑ De voordelen van het ouder-worden die in hun oorspronkelijke cultuur (religie) een belangrijke rol spelen zoals respect, ervaren deze ouderen in het migratieland slechts in geringe mate.

Waarom eenzaam zijn volgens neuroloog Manfred Spitzer dodelijk is (drie sterren)

Sociaal contact is een basisbehoefte. Volgens neuroloog Manfred Spitzer is eenzaamheid zelfs schadelijker voor de gezondheid dan roken en alcohol.

Ranne Hovius 15 februari 2019, 15:00

Georganiseerde zorg voor ouderen

- ❑ Professionele zorg past niet in het cultureel-normatieve kader dat familie­zorg voorschrijft.
- ❑ Het wel of niet inschakelen van de thuis­zorg zorgt voor spanningen; een verborgen conflict: de schoondochters willen thuis­zorg inschakelen, maar de zoons niet.
- ❑ Verhuizen naar een zorginstelling bij ontoereikende zorg; spanningen binnen familie en geroddel binnen de gemeenschap = wordt bestempeld als ‘tekortschieten’.
- ❑ Oorzaak:
 - gebrek aan kennis van ziektebeelden
 - niet kennen van zorginstanties en miskennen van de rol hiervan
 - verschillende interpretaties van religie

Sterven

- ❑ De dood is in de Islam geen eindpunt.
- ❑ Alles is in de handen van God
 - tijd, plaats en manier waarop iemand sterft
- ❑ Na de dood gaat de ziel naar een tussenwereld waar ze wacht.
- ❑ De dood is eigenlijk het begin van een nieuw leven.
- ❑ Hij brengt de levenden uit de dood voort en Hij brengt de doden uit de levenden voort en Hij geeft de aarde leven na haar dood en evenzo zult gij worden voortgebracht.
(Koran 30:19)

*“Voeg leven toe
aan de dagen
in plaats van
dagen aan het
leven.”*

Na een sterfgeval

- Familie gerust stellen;
 - Wij behoren tot Allah en tot Hem zullen we terugkeren.
- Uitvaartverzekering inschakelen
- Geestelijk verzorger / imam / moskee raadplegen
- Rituele wassing en het gebed verrichten
- Koran recitatie en smeekbede
- Begrafenis proces...

Condoleren, begrafenis en graf

- ❑ Pijn door het verlies van een dierbare verlichten:
 - Aan Allah behoort datgene dat Hij heeft genomen en dat Hij geeft. En bij Hem heeft alles een vastgestelde tijd. Wees dus geduldig en reken op de beloning.”
- ❑ Het is niet toegestaan een begrafenisstoet te volgen op manieren die tegen de Islamitische wetgeving indruisen:
 - huilen of weeklagen met een luide stem;
 - volgen met wierook
 - verrichten van Dhikr met een luide stem terwijl men de doodskist draagt.
- ❑ Moslims dienen apart begraven te worden op een Islamitische begraafplaats.

Islamitische graven in Nederland

- ❑ Oudste Islamitische graven: Begraafplaats Kerkhoflaan, den Haag (1932)
- ❑ Problematiek: verschillende opvattingen binnen Islamitische stromingen zorgen voor 'opdeling' van Islamitische gedeelte op begraafplaatsen overeenkomstig denominatie (Ahmadiyya, Sjia, Soennie...etc.)
- ❑ Almere: enige échte Islamitische begraafplaats

Nieuw initiatief

Vijf islamitische begraafplaatsen in Nederland

- Zuidla
- Noorc
- Zuid-t
- Midde
- Zuider

**OUDER WORDEN
IS
EIGENLIJK
BEST VERNIEUWEND**

de oma van

Loesje

Vragen?

